

Скоробогатько К.С.
КПІ ім. Ігоря Сікорського

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

Наразі штучний інтелект (ШІ) як технологія за природою побудована на принципах алгоритмічності процесу машинного навчання для виявлення закономірностей та прийняття рішень. Як і людський інтелект ця технологія зокрема виконує функцію продукування ефективних рішень в різних сферах діяльності людини. Динаміка розвитку та інтеграції ШІ показує, що ця інновація в найближчій перспективі стане повноцінним системо утворюючим чинником сучасної економіки, змінюючи логіку праці, управління та соціальних відносин зокрема. Його інтеграція у систему соціально-трудових відносин відкриває можливості для підвищення продуктивності, автоматизації рутинних процесів і створення нових форм зайнятості. Водночас впровадження ШІ несе ризики, пов'язані з нерівністю, безробіттям, дискримінацією, порушенням прав працівників та етичними викликами. Україна перебуває у стані кризи, котра загострилася після початку Повномасштабного вторгнення РФ та буде потребувати глибокої структурної модернізації економіки й цифрової трансформації в мирний час, і зокрема питання імплементації ШІ набуває особливої ваги, адже воно визначає майбутнє праці, освіти та соціальної політики в нову епоху.

Ми маємо розуміти, що імплементація ШІ залежить від спроможності держави до прийняття цієї інновації на різних рівнях, в тому числі в нормативно-правовому полі. Згідно зі звітом Oxford Insights “The Government AI Readiness Index 2024”, Україна демонструє зростання інституційної готовності до використання ШІ. У 2024 році країна посіла місце серед середньо дохідних економік, які “зробили основи правильно” (getting the basics right). Високі оцінки отримано за компонентами Vision (100 балів), Governance & Ethics (75.43) та Data Availability (83.93), що перевищує середньосвітові показники (42.55; 57.21 та 59.81 відповідно). Це означає, що Україна має чітке стратегічне бачення розвитку ШІ, етичні рамки його використання та належну систему відкритих даних. Важливо, що Україна, поряд із Молдовою та Узбекистаном, увійшла до групи країн, котрі формують інституційне підґрунтя для автоматизації управління та трудових процесів (Oxford Insights, 2024, pp. 4, 6, 10). Така позитивна динаміка свідчить, що держава приділяє увагу формуванню регуляторних і інституційних передумов. У 2021 році ухвалено Національну стратегію розвитку штучного інтелекту до 2030 року, де визначено пріоритети державної політики: розвиток людського капіталу, створення етичних стандартів, підвищення ефективності управління та формування конкурентоспроможного науково-технічного середовища (МОН, 2021, pp. 4–7). Однак реалізація стратегії стикається з об'єктивними бар'єрами, серед яких є обмеженість ресурсів, фрагментарність правового регулювання та нерівномірний цифровий розвиток регіонів країни.

Одним із головних викликів є технологічна спроможність держави. Можна стверджувати, що ІТ-сектор в Україні стрімко розвивається, у 2022-2024 роках експорт українських ІТ-послуг коливався в межах 6,4-7,3 мільярдів доларів на рік. Водночас, цей розвиток здебільшого орієнтований на міжнародний ринок, з меншою увагою до внутрішньої ІТ-інфраструктури та автоматизації виробничих і адміністративних процесів, що відображає низький рівень імплементації інновацій вітчизняними підприємствами (Digital state UA, 2025). Це створює ризик, коли країна, маючи високий потенціал розвитку технологій, не зможе ефективно використовувати їх для покращення якості трудових відносин і тільки поглибить соціальну та цифрову нерівність. Автоматизація праці є центральним викликом сучасних соціально-трудових відносин.

Дослідження “Вплив автоматизації на зайнятість: просто звичайна структурна зміна? (2018) окреслює вплив автоматизації на зайнятість не як «кінець праці», проте радше продовженням звичних процесів структурної трансформації економіки (Vermeulen et al., 2018, pp. 1–3). Автори доводять, що попри заміщення частини робочих місць автоматизацією, вона в цей час створює нові сектори зайнятості завдяки зростанню продуктивності, розвитку інновацій і формуванню нових ринків (pp. 3–4). Найбільш уразливими виявляються професії з рутинними завданнями, тоді як сфери, що ґрунтуються на творчих, когнітивних і соціальних навичках, отримують вигоду від технологічної аугментації за рахунок алгоритмів, котрі посилюють ефективність людської праці (pp. 4–5). Автоматизація попри власну природу не веде до масового безробіття, проте спричиняє перерозподіл праці між секторами та потребує оновлення освітніх і трудових політик, здатних підтримати цей перехід. Згідно з аналітичним звітом Міжнародної організації праці, вплив генеративного штучного інтелекту на зайнятість полягає у зміщенні структури трудових функцій між секторами економіки, а не у масовому скороченні робочих місць. Автори звіту підкреслюють, що автоматизація зазвичай зменшує частку рутинних завдань, натомість посилює попит на професії, пов’язані з управлінням даними, проєктуванням, комунікацією та аналізом. Таким чином зростають професійні позиції з необхідністю володіння високою когнітивною гнучкістю і здатністю працювати разом із технологіями (ILO, 2024 pp. 3–6).

Як висновок можна виділити три головні виклики імплементації штучного інтелекту в соціально-трудові відносини: нормативно-правовим, інфраструктурним та професійно-структурним. Попри наявність державних стратегій і зростання інституційної готовності, в Україні правове регулювання залишається фрагментарним і не враховує етичних аспектів автоматизації праці. Недостатній розвиток внутрішньої цифрової інфраструктури обмежує можливості впровадження ШІ на підприємствах, в свою чергу автоматизація професій зумовлює структурну трансформацію ринку праці, потребу в нових навичках і системі перекваліфікації. Успішна інтеграція ШІ залежить від здатності держави поєднати регуляторну передбачуваність, технологічну спроможність і гнучкість освітньо-трудової політики.

Перелік посилань:

1. Oxford Insights. (2024). *Government AI Readiness Index 2024*. p. 50. URL: <https://oxfordinsights.com/wp-content/uploads/2024/12/2024-Government-AI-Readiness-Index-2.pdf> (дата звернення: 5.11.2025)
2. Міністерство освіти і науки України. (2021). Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2030 роки. URL: https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Ukraine_National_Strategy_for_Development_of_Artificial_Intelligence_in_Ukraine_2021-2030.pdf (дата звернення: 5.11.2025)
3. UA, D. S. (2025, 8 лютого). *Ukraine’s IT Shift: From Outsourcing to Innovation*. Digital State UA: Ukrainian Tech for Future Societies. <https://digitalstate.gov.ua/news/it-outsourcing/ukraines-it-shift-from-outsourcing-to-innovation> (дата звернення: 6.11.2025)
4. Vermeulen, B., Kesselhut, J., Pyka, A., & Saviotti, P. P. (2018). The impact of automation on employment: just the usual structural change?. *Sustainability*, 10(5), 1661. International
5. International Labour Organization. (2024). *Generative AI and Jobs: Policy Brief*. Geneva: ILO. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-08/GenAI%20and%20Jobs_Policy%20Brief_ILO.pdf (дата звернення: 10.11.2025)